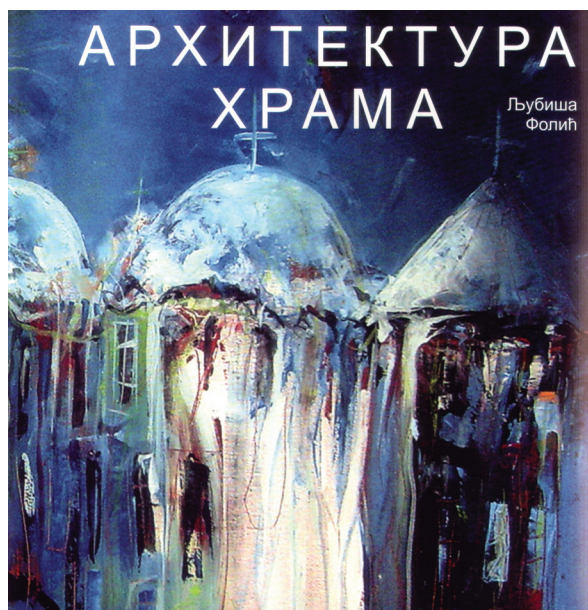

АРХИТЕКТУРА ХРАМА, ПРОЈЕКТОВАЊЕ ДУХОВНИХ ОБЈЕКТА

Аутор: Љубиша Фолић
Издавачи: ТН, Универзитет у Приштини, Косовска Митровица;
Светигорд Цетиње; Епархијска радионица за уметничко пројектовање и обликовање, Београд, 2013.

Аутор књиге *Архитектура храма*, редован професор Факултета техничких наука, одсека Архитектура у Косовској Митровици, др Љубиша Фолић, стручној јавности познат је као пројектант православних храмова, педагог и писац бројних научно-истраживачких радова. Интересовање за византијску естетику и симболику форме, инкорпорирано у бројне пројекте сакралних објеката, представља његово упориште и вишедеценијско поље истраживања, како у архитектонским решењима, педагошком раду са студентима и дипломцима, тако и у простору суптилних спона — духовних веза између градитеља и храма. Управо из ових полазишта произашла је ова књига, као резултат промишљања, практичног рада и проницљивости педагога. Књига *Архитектура храма, пројектовање духовних објеката*, конципирана је као монографија о историји, структури, тумачењу, анализи и критичком промишљању храма, са идејом истицања његовог духовног значаја и садржаја, као и са намером да се на основу анализа, ослањањем на историју и континуитет, у савремено доба дође до нових решења и остварења. Садржи седам поглавља, има закључак, подржана је научним апаратом, садржи исцрпну литературу. Књига је богато илустрована квалитетним фотографијама у боји, архитектонским плановима и цртежима, скицама, детаљима. Уз познате примере из светске историје, са одговарајућом пажњом приказани су и сакрални објекти српског културног тла. Контекстуализација националног градитељства, посебно делатности самог аутора књиге Љубише Фолића, урађена је педантно, примери су подржани добрим илустративним материјалом, приказани су значајни потенцијали и различита промишљања о грађењу храма.

Први део књиге под називом *Историјска анализа архитектонске форме* подсећа нас да је архитектура много старија од хришћанске вере, да траје већ 6.000 година и да је у том развоју од праисторије до данас мењала форму, али да је идеја исказивања духовности укупан и заједнички именитељ. У другом поглављу аутор се бави *Структуралном анализом литургијског простора*, односно функционалном организацијом храма, која је у суштини оваплоћење теолошке суштине богослужења. Сваки сегмент унутрашњости храма (пронаос, наос, параклиси, трансепти, презвитерион и др.) симболише одређени садржај и значење. Трећи и четврти сегмент књиге посвећени су *Тумачењу црквене грађевине кроз простор и време* и *Ремоделовању архитектонске форме*, односно додатном осветљавању симболике градитељског облика, продубљивању значења са позиције наталоженог историјског искустава али и савремених тумачења психологије форме као архетипа, знака неоптерећеног разним накнадним интервенцијама. У петом поглављу које носи назив *Анализа стваралаштва* аутор тему разматра као процес креирања смисленог облика који може да искаже, обухвати и духовно дочара вишезначност и слојевитост простора храма, који се од осталих градитељских облика разликује управо својим сакралним садржајем. Сваки од поменутих сегмената књиге конципиран је и посматран увек у историјском контексту, као додатној аргументацији за исказане ставове, што доприноси утиску да је аутор инсистирао да са што шире позиције сагледа проблематику храма.

У следећа два поглавља *Студентски предлози* и *Критички осврти* представљене су идеје, замисли, размишљања о храму, сакралној архитектури и могућностима неспутаног креативног испољавања у овој области. Примери студентских радова, углавном под менторством Љ. Фолића, указују колико је ова тема, мада генерално веома позната, заправо мало присутна и слабо третирана у стручној јавности. Студентски пројекти, пре свега из области обнове, реконструкције, ревитализације, али и сасвим нове замисли сакралних храмова, показују занимљива размишљања о архетипској форми или анализи симбола у простору. У сегменту *Критички осврти* сакупљено је неколико текстова различитих аутора који промишљају о домаћој сакралној продукцији. Најобухватнији у овом сегменту је текст проф. др Бранислава В. Миленковића *О архитектури православног храма*, који је илустрован изванредним цртежима самог аутора. Миленковић се у прилогу бави суштинском анализом резултата и генезом архитектонских конкурса за важне српске храмове као и питањем обликовања савременог храма код нас. У истом делу књиге су: прилог историчара уметности Зорана М. Јовановића у целини посвећен Капели на Бубњу код Ниша, архитекте Саше Буђевца, есеј Владимира З. Вуковића о архитекти Богдану Богдановићу и његовим меморијалима, текст архитекте Бранислава Љ. Фолића о храму Св. Кирила и Методија у Јајинцима, пројекту архитеката Борислава Подреке и Бранислава Митровића, као и рад о византијском стилу у руској

архитектури на примеру храма Св. Георгија у Самари, аутора Евгеније Михаиловне Кашкинове и Наташе Иванове Ракочевић.

Треба поменути да је сама књига дизајнирана прегледно и у складу са темом. Сваки сегмент има своју посебну најаву, фотографију и дизајн, илустрације су брижљиво биране и еклузивне, корице књиге су атрактивне, на њима је добро одабрана слика асоцијативне и изражајне боје и суптилног геста, из циклуса Косовско-метохијски вртлози, проф. Звонка Павличића, академског сликара, чиме се унеколико потцртава нераскидива веза између оног креативног, покретачког, стваралачког набоја и уметности и духовности.

Књига *Архитектура храма* у целини представља важан допринос упознавању, сагледавању и анализи сакралне градитељске праксе у нас. Будући конципирана као прегледно и комуникативно штиво, има вредност уџбеника како за студенте који су се определили за грађење сакралних грађевина тако и за ширу јавност. За сва будућа сагледавања и за све анализе теме храма ова књига је незаобилазно штиво засновано на искреном и посвећеном ставу њеног аутора према архитектури храма.

др Дијана Милашиновић Марић,
историчар архитектуре